Hemm Bżonn Ta' Magazine Malti

Jidhirli li wasal iż-żmien li l-kitba bil-Malti tixtered iżjed fost il-poplu. "Il-Malti" u "Leħen il-Malti" li joħorġu darba kull tlitt xhur, barra li l-materjal li fihom mhux mexxej biż-żejjed, huma ftit wisq. Il-letteratura biex tikber trid bosta proża. Jekk inxebbhu l-kitba mal-biedja nistgħu ngħidu li l-proża hi x-xogħol li jsir qabel jilħaq il-wiċċ tal-qamħ, l-għeneb u l-frott tas-sajf. Isir l-ewwel il-ksir u t-tidmil li fil-ħajja tal-moħħ hi l-għatx għall-għerf u l-ħeġġa għas-sbuħija. Il-poeżija mhix ħlief il-frotta żgħira li tiġbor fiha x-xogħol iebes ta' ħafna ħaddiema u t-togħma bnina tal-matmura tat-trab, tal-ilma w tax-xemx. Hemm bżonn ta' ħafna proża għax inkella l-poeżija aktarx tikber midbiela, ratba, u vojta minflok mimlija b'ħafna tifsir. Dawk li studjaw xi ftit il-poeżija ta' Dante u Shakespeare, T.S. Eliot jintebħu li hemm iżjed minn tifsira waħda. San Tumas fis-*Summa Theologica* u Dante f'ittra lil Can Grande della Scala isemmu l-erba' tifsiriet, letterali, allegoriku, morali w anagoġiku. Il-poeżija jsejħulha l-kwintessenza tal-proża għax barra l-mużika tal-versi ikun fiha dawn it-tifsiriet.

Anki l-ktiba karfa tiswa għal xi ħaġa. Il-karfa ta' kotba tal-kavallerija Spanjoli swiet biex minnha joħroġ id-Don Quijote ta' Cervantes. Kritiku Ingliż qal ximkien li l-ktiba li ma rnexxietx tixbaħ lill-blokka rħam li minnha skultur tajjeb joħloq statwa sabiħa, jew lil biċċa żonqor li ttajjar in-nar xħin tintlaqat mill-azzar ta' moħħ ieħor. L-arti timxi bl-imitazzjoni u bir-reazzjoni; Pope kompla mat-tradizzjoni ta' Dryden, Wordsworth u Coleridge qabdu triq oħra.

Il-letteratura tikber meta tixtered fost il-poplu. Fi żmien Dante kien hemm il-poeżija ġullareska u l-għana popolari taż-żfin, l-innijiet imqaddsa tal-poplu, il-ġabriet tal-għerf għamla ta' poeżija (it-*Tesoretto* ta' Brunetto Latini) li minnhom tnisslu *Il Dolce Stil Novo* u d-*Divina Commedia*. Fi żmien Shapespeare in-nies ma kenitx taf taqra imma kienet tħobb tisma' u tnissel id-dramm. Minn żmien Milton sa żmien Addison kien hemm ruxxmata pamphlets (Milton, Defoe, Swift). Meta n-nies tgħal-

lmet taqra iżjed bdew il-ġurnali (Steele, Addison, Johnson, Goldsmith). Iżjed il quddiem meta n-nies barra li saret tħobb taqra kienet tixtri l-kotba wkoll ħarġu ħafna rumanzi. Dickens dam bosta żmien jippubblika r-rumanzi tiegħu biċċa biċċa, f'forma ta' perjodiku. Fostna l-Maltin il-kotba li xterdu l-iżjed huma l-Kotba tal-Mogħdija taż-Żmien u dawk ir-rumanzi karfa li kienu jitqassmu faxxiklu faxxiklu.

Biex in-nies tidra tixtri l-kotba jridu jkunu rħas u jkunu jingħoġbu. Ktieb imqassam fi tnas-il biċċa kull biċċa 6d. jinbiegħ iżjed minn ktieb sħiħ ta' 5s. L-edituri ta' dawk ir-rumanzi li semmejna kienu jafuh dan. U biex il-kittieb jibqa' jikteb irid idaħħal xi ħaġa tat-taħbit li jitħabat għax inkella l-ħeġġa tmurlu qabel ikun tħarreġ sewwa fis-sengħa tal-kitba. Naħseb għalhekk bil-Malti għandna biss il-ftit tajjeb w il-bqija nofsu nej. Il-kitba hi xogħol kontinwu (*full-time job*) u l-kittieba l-kbar — tibda minn Dante u Shakespeare u tispiċċa f'Ġużè Muscat-Azzopardi u Dun Karm — huma dawk li kellhom ħafna żmien biex jitħarrġu u jitrawmu sewwa. Dik li nsejħulha l-ispirazzjoni hi ħaġa misterjuża (*afflatus divinus*), imma donnha taħdem l-iżjed meta l-poeta jkollu ħobżu maħbuż u żejtu fil-kus (il-poeti Ingliżi tista' tgħid kollha marru Oxford jew Cambridge), u l-kittieb li jaqla' x'jiekol bil-kitba donnu jikteb aħjar u iżjed mill-kittieb li jkollu jistampa l-kotba tiegħu minn flusu għax ħadd ma jrid jintriga minnhom. Il-faqar u l-ġenju mhumiex ħbieb milli jidher minn Chatterton, John Clare u l-oħrajn li ħadd m'għadu jsemmi.

Il-kittieb ma jikt'bx għall-flus imma mhemm xejn aħjar mill-flus li jaqla' biex jagħraf li qed jikteb tajjeb. Il-ħlas hu l-aħjar prosit li l-qarrejja jistgħu jagħtuh. Meta fl-1935 il-Gvern għamel konkors tar-rumanzi avolja l-premijiet kienu żgħar ħafna inkitbu għadd ta' rumanzi fosthom erbgħa tajbin ħafna, u minn dawk li rebħu l-premijiet x'uħud għamlu l-qalb u kitbu kotba oħrajn.*

Fi ftit kliem biex il-kitba tal-Malti ssir ħobż ta' kuljum u mhux fjuri tas-serra jew namra ta' klikka, biex ikollna kotba li jekk ma jħabbtuhiex ma' dawk ta' letteraturi kbar talinqas jippreparawna biex nifhmuhom, u biex ikollna kull xorta ta' ktiba, poeżija, dramm, rumanzi, novelli u essays, u ħajja kulturali usa' hemm bżonn ta' perjodiku, l-ewwel ta' kull xahar, imbagħad ta' kull ħmistax u 'l quddiem ta' kull ġimgħa, li jinbiegħ talinqas 20,000 kopja. Min għandu xi ħjiel ta' kif jaħdmu s-*circulation departments* tal-magazines Ingliżi u Amerikani, jew jiftakar kif dawk il-faxxikoli li semmejna u xi perjodiċi popolari-reliġjużi kienu jixxerrdu, ma jarahiex bi kbira żżejjed dik

tal-għoxrin elf kopja. B'dan il-magazine u b'edizzjonijiet irħas tal-kotba Maltin tal-imgħoddi, u kotba barranin maqlubin, il-Maltin jidraw jixtru l-kotba ġodda wkoll.

MARCELL MIZZI.

* Heġġiġt kemm-il darba lill-Gvern, jew lill-Vigarji tiegħu, biex jerġa' jiftaħ il-Konkors. Għalxejn. Illum is-somma votata lid-Dipartiment tal-Edukazzjoni għax-xandir tal-kotba qed tinħela fuq irjus; u mhu joħroġ xejn sod bħal fi żmien Dr. Laferla.

(L-Editur).